

EDITORIAL

Neix un fòrum, neix una eina

Aquest és el primer número de la *Revista Catalana de Dret Ambiental*, un projecte conjunt del Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, vinculat a la Universitat Rovira i Virgili, i el Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya. Aquesta publicació electrònica té com a finalitat proporcionar un espai de contacte i intercanvi d'idees per els especialistes i els interessats en aquest sector del dret —i de l'acció pública en general—, així com un instrument de consulta que permeti tenir informació actualitzada del que succeeix en matèria de dret ambiental a Catalunya, al conjunt d'Espanya, i a la resta Europa i del món.

És una revista electrònica d'accés gratuït, la qual cosa ha de contribuir a la seva projecció, així com facilitar la seva funció de vehicle per a la transmissió d'idees. Aquesta és la seva missió principal. La nostra pretensió a l'hora d'iniciar aquest projecte és ser un canal de difusió per a la recerca científica de qualitat en matèria de dret ambiental que es desenvolupa en el present, així com proporcionar informació exhaustiva, actualitzada i global del que succeeix en el món del dret ambiental, tant pel que fa a la producció normativa com pel que fa a la jurisprudència. En aquest sentit, el Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, amb el suport de la Universitat Rovira i Virgili i de la Generalitat de Catalunya, dóna, tot assumint la gestió tècnica d'aquest projecte, un nou pas endavant a l'hora d'esdevenir un centre de referència en aquest camp, un àmbit científic i professional que se situa en l'eix estratègic principal de les societats d'avui i, de ben segur, de demà.

És, efectivament, una revista catalana, en la mesura que es fa des de Catalunya i vol servir als especialistes que treballen en el dret ambiental a Catalunya. Tanmateix, d'acord amb l'aspiració d'excel·lència i projecció internacional que anima la Universitat Rovira i Virgili i, en particular, el Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, així com la voluntat de ser un referent en l'àmbit del dret i les polítiques ambientals que inspira la tasca del Departament de Medi Ambient i Habitatge, aquesta nova publicació té l'aspiració no només de ser el punt de referència per a l'estudi del dret ambiental a Catalunya, sinó la d'esdevenir un espai de trobada per als especialistes d'aquesta matèria en el conjunt d'Espanya, un col·lectiu dinàmic i actiu que du a terme una

recerca cada vegada més panoràmica en els eixos temàtics i profunda en la reflexió i l'estudi, així com una publicació de projecció internacional. En aquest sentit, les institucions editores subratllen amb aquest projecte el seu compromís amb l'excel·lència i amb l'obertura al món.

El compromís del projecte amb la qualitat es pot apreciar ja en les aportacions que apareixen en aquest número i que són una mostra de la diversitat de qüestions que caben en aquest àmbit de recerca, així com del nivell dels investigadors d'aquest camp. Com es pot veure, des del començament, investigadors d'arreu —de Catalunya, de la resta d'Espanya, d'altres indrets d'Europa i Amèrica— han confiat en aquesta publicació per a la divulgació de les seves activitats i, amb això, han contribuït a què aquest primer número sigui possible i que constitueixi una carta de presentació prou eloqüent de la voluntat d'excel·lir que els impulsors del projecte han tingut des que van començar a pensar-lo. D'altra banda, les col·laboracions no es limiten a l'àmbit acadèmic, sinó que abasten també l'àmbit professional, tot subratllant la voluntat d'aquesta revista de vincular la recerca de qualitat amb la pràctica professional, cosa que, en el món jurídic, de vegades manca.

La *Revista Catalana de Dret Ambiental* propugna la interacció entre la recerca i la praxi amb la finalitat de què, efectivament, la nostra societat avanci cap a una relació amb l'entorn veritablement sostenible que sigui la font d'un benestar que s'estengui a totes les persones, presents i futures. Així, la tasca d'estudi i sistematització, de reflexió i interpretació jurídiques, que constitueix el nucli de la recerca en matèria de dret ambiental, així com l'ordenació i difusió de la informació disponible en aquest àmbit no responen a un exercici acadèmic purament formal i aïllat de la societat. La recerca, la informació i la documentació que la *Revista Catalana de Dret Ambiental* vol oferir als seus lectors, amb la col·laboració imprescindible d'autors i revisors, han de servir per millorar la gestió del medi ambient i, d'aquesta manera, la qualitat de vida. Això explica la implicació del Departament de Medi Ambient i Habitatge en aquest projecte, i constitueix de l'actitud proactiva de la Universitat Rovira i Virgili en relació amb la funció social de la Universitat pública, una Universitat que dona servei a la societat tot creant i difonent coneixement.

En definitiva, ens trobem davant d'un espai d'intercanvi d'idees per a la comunitat dinàmica i complexa dels especialistes en dret ambiental, que ha de servir per a la difusió i aprofundiment de la recerca en aquest àmbit, així com davant d'una eina que

ha de proporcionar informació a aquesta comunitat, tot plegat amb l'objectiu de generar i disseminar coneixement en aquesta àrea científica, a fi i a efecte de millorar la vida de les persones i contribuir a la protecció del medi ambient. Tots plegats esperem que el camí que comencem amb aquest primer número ens dugui a assolir els objectius que ens plantegem, amb l'ajuda dels nostres col·laboradors, tot essent útils per a acadèmics i professionals i, a partir d'aquí, per al conjunt de la societat.

Límits (sobre l'afer 'Deepwater Horizon')

L'explosió, incendi i, finalment, enfonsament de la plataforma petrolera *Deepwater Horizon*, que es va produir entre els dies 20 i 22 d'abril al golf de Mèxic, davant de les costes de Louisiana, està esdevenint, amb el pas de les setmanes, un dels accidents més greus, des del punt de vista dels seus efectes en l'entorn, de tota la història humana. Des de l'accident del petrolier *Torrey Canyon* el 18 de març de 1967 davant de la costa de Cornualla, a la Gran Bretanya, diverses catàstrofes industrials s'han succeït, tot posant de manifest els riscos que els éssers humans prenem amb el desenvolupament tecnològic i el refinament dels processos i eines adreçats a fer més eficient (i rendible) l'explotació dels recursos naturals. Seveso (1976), Three Mile Island (1979), Bhopal (1984), Txernòbil (1986), *Exxon Valdez* (1989) o *Prestige* (2002) són noms destacats en una llarga llista de sinistres que ens hauria de fer reflexionar. És evident que la plataforma *Deepwater Horizon* forma ja part a aquestes alçades d'aquesta llista, ateses les dimensions i les conseqüències de la catàstrofe.

Una vegada més, forçar les possibilitats tecnològiques per obtenir matèries primeres que alimentin el nostre mode de vida, sense demanar-se per les possibilitats de mantenir-lo a mitjà termini, ni fer una anàlisi global dels costos i beneficis a nivell social que implica l'ús de determinades tecnologies, ens porten a una catàstrofe ambiental molt greu, a la que cal afegir, novament, víctimes mortals humanes. Més enllà de la causa immediata de l'accident, sigui aquesta quina sigui, cal veure aquest episodi com un nou advertiment, particularment significatiu, en relació amb la fragilitat del nostre model de desenvolupament.

La catàstrofe de la plataforma *Deepwater Horizon* ha de ser considerada des de dues perspectives. En primer lloc, és clar, es tracta d'un accident concret sobre el qual s'ha d'establir la cadena causal corresponent per determinar les responsabilitats pertinents. Tanmateix, a més, des d'un punt de vista general, aquest accident respon a l'impuls en els darrers anys de l'explotació de jaciments petrolífers en profunditat per suplir el progressiu exhauriment dels camps de petroli d'accés més fàcil, dintre d'una tendència general que apunta cap a una estabilització de la producció, contradictòria amb les exigències de creixement inherents al nostre model econòmic actual. En definitiva, la nostra necessitat de créixer per alimentar el sistema-món del capitalisme global en la seva fase actual i la dependència del petroli per fer possible aquest creixement, ens situen davant d'un escenari de riscos creixents, al que caldria donar resposta mitjançant la introducció de canvis substancials en el model energètic i de creixement.

D'altra banda, atès que el recurs és, en tot cas, limitat, els riscos que es prenen per mantenir i, fins i tot, augmentar la producció en un context de dependència del petroli, a banda de les conseqüències immediates que comporten en el moment en què es concreten, subratllen la incapacitat —o, potser, la manca de voluntat— per a l'adopció de respostes i mesures alternatives a aquesta dependència, ja que no estem davant d'un recurs inexhaurible, malgrat que millorem permanentment la nostra eficiència en l'explotació, en la transformació i en el consum. En definitiva, els riscos actuals serveixen per mantenir la situació durant un temps més, no sabem quant, però no garanteixen el sosteniment del nostre model econòmic i social a mitjà termini. Plantejat així, són proporcionats aquests riscos?

Ara bé, nosaltres mateixos, habitants del Nord pròsper alimentem aquesta cursa, sense que puguem, senzillament, oblidar la nostra responsabilitat i descarregar-la tota en les grans corporacions, malgrat que aquestes hagin de respondre en el cas concret. En definitiva, la nostra vida quotidiana reposa en el subministrament de petroli o d'aigua, que, en moltes ocasions, es garanteix tot creant riscos actuals (tan ambientals com personals) i comprometent la capacitat de satisfer les seves necessitats dels que han de venir després. Davant d'aquesta situació, quins sacrificis estem disposats a fer? ens ho hem plantejat tan sols?

Així doncs, ens hem de demanar els límits dels riscos que assumim per garantir el subministrament del petroli que, en bona part, sosté els nostres estàndards de benestar; ens hem de demanar, així mateix, els límits del petroli disponible i l'horitzó temporal en

què podrem continuar confiant en aquesta matèria primera essencial en la nostra civilització; en darrer terme, ens hem de demanar els límits del nostre benestar, en la mesura que els recursos que consumim i els efectes que té l'ús d'aquests recursos comprometen el benestar no només de les generacions futures, sinó de molts dels nostres contemporanis, que viuen d'acord amb uns estàndards que no mereixen ser considerats de benestar.

Si no prenem consciència d'aquests límits i, d'acord amb el principi de precaució, comencem a relacionar-nos amb el nostre entorn en base a una idea de cura i de responsabilitat, si, d'aquesta presa de consciència, no n'extraïem polítiques actives i efectives per un canvi tècnic i econòmic que permeti un ús racional dels recursos naturals, no es hauria de ser estranya la idea de l'arribada d'un dia en què, com en el cas dels habitants de l'illa de Pasqua, un arqueòleg del futur observa les nostres ruïnes com les d'una civilització depenent del petroli que va arribar a exhaurir el recurs que l'alimentava, sense haver cercat seriosament alternatives, i que va encaminar-se, decidida i somrient, cap a la seva destrucció.

EDITORIAL

Nace un foro, nace una herramienta

Este es el primer número de la *Revista Catalana de Dret Ambiental*, un proyecto conjunto del Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, vinculado a la Universitat Rovira i Virgili, y el Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya. Esta publicación electrónica tiene como finalidad proporcionar un espacio de contacto e intercambio de ideas para los especialistas y los interesados en este sector del Derecho —y de la acción pública en general—, así como un instrumento de consulta que permita tener información actualizada de lo que sucede en materia de Derecho ambiental en Cataluña, en el conjunto de España, y en el resto de Europa y del mundo.

Es una revista electrónica de acceso gratuito, lo que debe contribuir a su proyección, así como facilitar su función de vehículo para la transmisión de ideas. Ésta es su misión principal. Nuestra pretensión a la hora de iniciar este proyecto es ser un canal de difusión para la investigación científica de calidad en materia de Derecho ambiental que se desarrolla en el presente, así como proporcionar información exhaustiva, actualizada y global de lo que sucede en el mundo del Derecho ambiental, tanto en relación con la producción normativa como en relación con la jurisprudencia. En este sentido, el Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, con el apoyo de la Universitat Rovira i Virgili y de la Generalitat de Catalunya, da, asumiendo la gestión técnica de este proyecto, un nuevo paso adelante para convertirse en un centro de referencia en este campo, un ámbito científico y profesional que se sitúa en el eje estratégico principal de las sociedades de hoy y, con certeza, de mañana.

Es, efectivamente, una revista catalana, en la medida que se hace desde Cataluña y quiere servir a los especialistas que trabajan en el Derecho ambiental en Cataluña. Sin embargo, de acuerdo con la aspiración de excelencia y de proyección internacional que anima a la Universitat Rovira i Virgili y, en particular, al Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona, así como la voluntad de ser un referente en el ámbito del Derecho y las políticas ambientales que inspira la actividad del Departament de Medi Ambient i Habitatge, esta nueva publicación tiene la aspiración no sólo de ser el punto de referencia para el estudio del Derecho ambiental en Cataluña, sino la de convertirse

en un espacio de encuentro para los especialistas de esta materia en el conjunto de España, un colectivo dinámico y activo que lleva a cabo una investigación cada vez más panorámica en los ejes temáticos y profunda en la reflexión y el estudio, así como una publicación de proyección internacional. En este sentido, las instituciones subrayan con este proyecto su compromiso con la excelencia y la apertura al mundo.

El compromiso del proyecto con la calidad puede apreciarse ya en las aportaciones que aparecen en este número y que son una muestra de la diversidad de cuestiones que caben en este ámbito de investigación, así como del nivel de los investigadores en este campo. Como se puede ver, desde el principio, investigadores de múltiples lugares e instituciones —de Cataluña, del resto de España, de otros lugares de Europa y América— han confiado en esta publicación para la divulgación de su actividad y, con ello, han contribuido a que este primer número sea posible y constituya una carta de presentación suficientemente elocuente de la voluntad de excelencia que los impulsores del proyecto han tenido desde que comenzaron a pensarlo. Por otra parte, las colaboraciones no se limitan al ámbito académico, sino que alcanzan también al ámbito profesional, subrayando la voluntad de esta revista de vincular la investigación de calidad con la práctica profesional, lo que, en el mundo jurídico, a veces, se echa de menos.

La *Revista Catalana de Dret Ambiental* propugna la interacción entre la investigación y la praxis con la finalidad de que, efectivamente, nuestra sociedad avance hacia una relación con el entorno verdaderamente sostenible que sea la fuente de un bienestar que se extienda a todas las personas, presentes y futuras. Así, el estudio y sistematización, la reflexión y la interpretación jurídicas, que constituyen el núcleo de la investigación en materia de Derecho ambiental, así como la ordenación y difusión de la información disponible en este ámbito no responden a un ejercicio académico puramente formal y aislado de la sociedad. La investigación, la información y la documentación que la *Revista Catalana de Dret Ambiental* quiere ofrecer a sus lectores, con la colaboración imprescindible de autores y revisores, deben servir para mejorar la gestión del medio ambiente y, de este modo, la calidad de vida. Esto explica la implicación del Departament de Medi Ambient i Habitatge en este proyecto, y constituye una muestra de la actitud proactiva de la Universitat Rovira i Virgili en relación con la función social de la Universidad pública, una Universidad que proporciona un servicio a la sociedad, creando y difundiendo conocimiento.

En definitiva, nos encontramos ante un espacio de intercambio de ideas para la comunidad dinámica y compleja de los especialistas en Derecho ambiental, que debe servir para la difusión y la profundización de la investigación en este ámbito, así como ante una herramienta que debe proporcionar información a esta comunidad, todo ello con el objetivo de generar y diseminar conocimiento en esta área científica, con la finalidad de mejorar la vida de las personas y contribuir a la protección del medio ambiente. Esperamos que el camino que empezamos con este primer número nos lleve a conseguir los objetivos que nos planteamos, con la ayuda de nuestros colaboradores, siendo útiles para académicos y profesionales y, a partir de aquí, para el conjunto de la sociedad.

Límites (sobre el asunto ‘Deepwater Horizon’)

La explosión, incendio y, finalmente, hundimiento de la plataforma petrolera *Deepwater Horizon*, que se produjo entre los días 20 y 22 de abril en el golfo de México, ante las costas de Luisiana, se está convirtiendo, con el paso de las semanas, en uno de los accidentes más graves, desde el punto de vista de sus efectos en el entorno, de toda la historia de la Humanidad. Desde el accidente del petrolero *Torrey Canyon* el 18 de marzo de 1967 ante la costa de Cornualles, en Gran Bretaña, diferentes catástrofes industriales se han sucedido, poniendo de manifiesto los riesgos que los seres humanos tomamos con el desarrollo tecnológico y el refinamiento de los procesos e instrumentos dirigidos hacer más eficiente (y rentable) la explotación de los recursos naturales. Seveso (1976), Three Mile Island (1979), Bhopal (1984), Chernóbil (1986), *Exxon Valdez* (1989) o *Prestige* (2002) son nombres destacados de una larga lista de siniestros que debería hacernos reflexionar. Es evidente que la plataforma *Deepwater Horizon* forma parte ya a estas alturas de esta lista, a la vista de las dimensiones y las consecuencias de la catástrofe.

Una vez más, forzar las posibilidades tecnológicas para obtener materias primas que alimenten nuestro modo de vida, sin preguntarse por las posibilidades de mantenerlo a medio plazo, ni hacer un análisis global de los costes y beneficios a nivel social que implica el uso de determinadas tecnologías, nos lleva a una catástrofe ambiental muy

grave, a la que han de añadirse, nuevamente, víctimas mortales humanas. Más allá de la causa inmediata del accidente, sea ésta cual sea, debemos ver este episodio como una nueva advertencia, particularmente significativa, en relación con la fragilidad del nuestro modelo de desarrollo.

La catástrofe de la plataforma *Deepwater Horizon* debe ser considerada desde dos perspectivas. En primer lugar, por supuesto, se trata de un accidente concreto, en relación con el que debe establecerse la cadena causal correspondiente para determinar las responsabilidades pertinentes. Sin embargo, además, desde un punto de vista general, este accidente responde al impulso que, en los últimos años, ha recibido la explotación de yacimientos petrolíferos en profundidad para suplir el progresivo agotamiento de los campos de petróleo de acceso más fácil, dentro de una tendencia general que apunta hacia la estabilización de la producción, contradictoria con las exigencias de crecimiento inherentes a nuestro modelo económico actual. En definitiva, nuestra necesidad de crecer para alimentar el sistema-mundo del capitalismo global en su fase actual y la dependencia del petróleo para hacer posible este crecimiento nos sitúan ante un escenario de riesgos crecientes, al que debería darse respuesta mediante la introducción de cambios sustanciales en el modelo energético y de crecimiento.

Por otra parte, dado que el recurso es, en todo caso, limitado, los riesgos que se toman para mantener e, incluso, aumentar la producción en un contexto de dependencia del petróleo, aparte de las consecuencias inmediatas que comportan en el momento en que se concretan, subrayan la incapacidad —o tal vez falta de voluntad— para la adopción de respuestas y de medidas alternativas a esta dependencia, ya que no estamos ante un recurso inagotable aunque mejoremos permanentemente nuestra eficiencia en la explotación, en la transformación y en el consumo. En definitiva, los riesgos actuales sirven para mantener la situación actual de manera temporal, no sabemos durante cuánto tiempo, pero no garantizan el sostenimiento de nuestro modelo económico y social a medio plazo. Planteado así, ¿son proporcionados estos riesgos?

Ahora bien, nosotros mismos, habitantes del Norte próspero alimentamos esta carrera, sin que podamos, sencillamente, olvidar nuestra responsabilidad y descargarla en las grandes corporaciones, a pesar de que éstas deban responder en el caso concreto. En definitiva, nuestra vida cotidiana reposa en el suministro de petróleo o de agua, que, en muchas ocasiones, se garantiza creando riesgos actuales (tanto ambientales como personales) y comprometiendo la capacidad de satisfacer sus necesidades de los que han

de venir después. Ante esta situación, ¿qué sacrificios estamos dispuestos a hacer? ¿Nos lo hemos planteado tan siquiera?

Así, debemos preguntarnos por los límites de los riesgos que asumimos para garantizar el suministro del petróleo que, en buena parte, sostiene nuestros estándares de bienestar; debemos preguntar, asimismo, por los límites del petróleo disponible y el horizonte temporal en que podremos continuar confiando en esta materia prima esencial en nuestra civilización; en última instancia, nos debemos preguntar sobre los límites de nuestro bienestar, en la medida en que los recursos que consumimos y los efectos que tiene el uso de estos recursos comprometen el bienestar no sólo de las generaciones futuras, sino de muchos de nuestros contemporáneos, que viven de acuerdo con unos estándares que no merecen ser llamados de bienestar.

Si no tomamos conciencia de estos límites y, de acuerdo con el principio de precaución, comenzamos a relacionarnos con nuestro entorno en base a una idea de cuidado y de responsabilidad; si, de esta toma de conciencia, no extraemos políticas activas y efectivas para un cambio técnico y económico que permita un uso racional de los recursos naturales, no debería extrañarnos la idea de la llegada de un día en que, como en el caso de los habitantes de la isla de Pascua, un arqueólogo del futuro observa nuestras ruinas como las de una civilización dependiente del petróleo que llegó a agotar el recurso que la alimentaba, sin haber buscado alternativas, y se encaminó, decidida y sonriente, hacia su propia destrucción.